

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ – ЗАСІБ КОМПРЕСІЇ У ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ

У статті проаналізовано функціонально-семантичні особливості вставлень у газетному тексті. У газетних текстах переважають неоцінні вставлення, які виконують пояснювально-уточнювальну функцію. Досить поширеними є інформативні вставлення. Найвні реченсві й текстові вставлені конструкції і відсутні метатекстові, що зумовлено обмеженістю друкованого простору.

Ключові слова: вставлення, газетний текст, оцінні / неоцінні вставлені конструкції, функціонально-семантичні особливості, реченсві, текстові, метатекстові вставлені конструкції.

Серед видів текстової інформації І.Р. Гальперін виділяє змістово-фактуальну, змістово-концептуальну і змістово-підтекстову [1, с. 27]. Наші спостереження засвідчили, що у межах змістово-фактуальної інформації можна виділити основну й додаткову. Остання передається у формі коментаря, доповнення, уточнення до раніше згаданого, належить до модифікаційно-супровідного рівня тексту [2, с. 2] і часто оформлена у вигляді вставлених конструкцій. Здійснення коментаря – одна з основних функцій вставлених синтаксичних конструкцій, які дають змогу мовцеві позначити комунікативний ранг інформації відповідно до його бачення її комунікативної цінності та з урахуванням його особистих інтенцій.

Об'єктом нашого дослідження стали газетні тексти, для яких характерна тенденція до компресії зовнішнього мовного оформлення при максимальному змістовому наповненні висловлення. **Мета статті** – виявити функціонально-семантичні особливості вставлень у газетному тексті.

Для текстів інформаційного стилю притаманний аналітико-узагальнювальний тип викладу інформації, що зумовлює перевагу мовних засобів без індивідуального забарвлення з імплікованою оцінною або інтелектуальною експресивністю [3, с. 18]. Цим пояснюється той факт, що у газетних текстах переважають неоцінні вставлення, які виконують пояснювально-уточнювальну функцію, напр.: *The model might be more widely accepted than it had been if it were expressed less in biological terminology (the medical language of brain structure) and more in everyday street language... Identifying the left-brained versus the right-brained spectrum with a range of colors (blue for left-brained and red for right-brained), and the metaphors of earth and sky for the concrete, versus abstract, dimension, I found that most people quickly grasped the basic premise of the model* (T+D, March, 2003).

Досить поширеними є інформативні вставлення, які доповнюють повідомлення й розширюють інформаційний простір газетного тексту: *...because blowing down the «trach» tube might actually extend the fire, as it did here. (The surgeon and hospital were not named; the lawsuit resulting from the patient's death was settled out of court.)* (Massachusetts Medical Law Report, December 27, 2010); *Authorities told him that his custom-made, motorized chair with caterpillar treads instead of wheels, which moves like a tank, would have to be licensed like one («Category H» vehicle, one category higher than a «road roller»).* Starr said his chair was the only way he could play at the beach with his kids (Daily Mail, December 15, 2011).

3-поміж інших семантичних функцій ВК у газетному тексті виділено такі:

- тлумачення аббревіатур: *Reagan's reaction to the PATCO (Professional Air Traffic Controllers Organization) strike was widely portrayed as harsh* (Pew Research Center publications, February 22, 2011). Тлумачення аббревіатур нерідко супроводжується пояснювальним коментарем: *It compared CBT (cognitive behavioural therapy – **changing how people think and act**), graded exercise therapy – gradually increasing the amount of exercise, and adaptive pacing therapy – planning activity to avoid fatigue* (The Lancet, December 29, 2010);
- уточнення грошових одиниць: *My job was to get men to talk for as long as I could by playing along with their fantasies. Sometimes they ran up bills of [yen] 10,000 to [yen] 20,000* (Japan Communication, September, 2003);
- вказівка на відсоткові співвідношення: *Most (58%) Americans say things like this are just the isolated acts of troubled individuals. Only about half as many (31%) saw the shooting in Tucson as a reflection of broader problems in American society* (Pew Research Center publications, January 19, 2011);
- конкретизація імен виконавців ролей у фільмах, виставах: *A toxic combo of rage and guilt has kept Mac inconsolable and quick-tempered, gradually poisoning his relationships with his long-suffering wife, Sara (Joy Farmer Moore), and their other son, Blake (Rob Erickson), a rebellious teen who has fallen in with bad companions* (Variety, February 22, 2011);
- конкретизація назв фільмів: *The screenplay by Howard A. Klausner («Space Cowboys»), based on Evans' original story...* (Variety, February 22, 2011);
- конкретизація міри довжини: *RHIC takes atoms of gold and swings them around two 3.8 kilometre (2.4 mile) circular tubes where powerful magnets accelerate them to almost the speed of light* (BBC News Online, February, 18, 2011);
- конкретизація населеного пункту, де відбуваються події: *Good nonetheless charged the Pumpkin Ridge Golf Club (Hillsboro, Ore.) with negligence and filed a \$3 million lawsuit in January* (KATU-TV (Portland, Ore.), January 21, 2011);

• вказівка на джерело повідомлення: *Det. Tom Laughlin, who (temporarily, he says) lost his mind* (Sarasota Herald-Tribune, January 11, 2011); *First, according to a case written up in December in the Massachusetts Medical Law Report, do not let the laser set fire to the patient's throat* (Massachusetts Medical Law Report, December 27, 2010);

• переклад іншомовних понять: *Other sex services such as telephone clubs terikura and even enjo kosai (or compensated dating) also rake in billions of yen for the telecom firms* (Japan Communication, September 23, 2003).

Щодо структурного наповнення вставлень, то переважають предикативні одиниці, переважно прості речення, оскільки вони мають здатність компактно передавати інформацію. Вставлення входять переважно до структури речення та мають смисловий і лексичний зв'язок з його компонентами (це реченнєві вставлення), напр.: *The police report noted that one of the victims (who had a gun waved in her face) was Terri Staino, 38* (KATU-TV, 1-21-2011); *One of the counselors praised the recent public cries by Speaker of the House John Boehner and hoped that President Obama (who stopped just short of tears at the memorial service for victims of the recent Tucson, Ariz., shootings) would someday step over that line* (San Francisco Chronicle, December 24, 2011).

Проте, помічено значну кількість текстових вставлень, у які оформлено додаткові повідомлення, які виходять за часові межі основного повідомлення і лексично й змістовно пов'язані не з останнім реченням, а з усім повідомленням: *In December, J.P. Morgan Chase abruptly ended a program that had allowed military personnel to defer paying on Chase-owned student loans while on active duty. Three weeks later, NBC News reported that Chase's mortgage division had long been ignoring a federal military protection law by charging 4,000 active-duty personnel higher mortgage-interest rates than permitted (and improperly foreclosing on 14 of them). That same week, Chase was found to be advertising (through an agent) a foreclosed-on, 5-year-old house in Rexburg, Idaho, without adequate notice that it was infested with «thousands» of garter snakes. (In February, Chase reinstated the student-loan deferments and apologized for ignoring the federal law.)* (NPR, December 19, 2011). Цей насичений вставленнями приклад є зразком надзвичайної компресії і максимальної деталізації повідомлення, які засвідчують характерні ознаки медійного стилю.

Нерідко як вставлений компонент виступають конструкції емоційно-виражальної семантики, які можуть мати гумористичне забарвлення: *Stress tests, now highly recommended (I thought this was just a daily activity in my life) are necessary to see if you have «leakage» from one of your heart valves* (South Florida CEO, July 12, 2002); *«How can the best picture not have the best directing?!» someone invariably huffs. (Usually the Best Picture's stiffed helmer)* (Cinema, September, 2005).

Гумористична конотація може базуватися на явищі паронимазії, грі слів, і саме у вставленні міститься вказівка, на яке саме значення слова автор звертає увагу читача, напр.: *Dieticians are fond of reciting the mantra 'all foods can fit into a healthy diet' and telling people that there are no «good» or «bad» foods. But considering that 64 percent of adults (plus an alarming 15 percent of children) are categorized by the government as overweight, some experts say this message is baloney (which happens to be a really bad food!)* (Shape, August 23, 2003). Baloney – 1) дурниця; 2) вид копченої ковбаси.

Незначне місце серед вставлень, порівняно з художнім текстом, займають оцінні конструкції: *Not that the spring is bad (usually it's terrific), it's just so visible* (Cinema, September, 2005).

Отже, у текстах газетного стилю вставлені конструкції дають змогу читачеві виокремити комунікативно значеннєвий компонент змісту, продемонструвати зв'язок змісту аналітичного матеріалу з актуальними для читача знаннями, розкрити значення аббревіатур, тощо. У газетному тексті відсутні метатекстові вставлення, що зумовлено обмеженістю друкованого простору у межах газетного номера. Вставлення, що забезпечують інформативне прирошення змісту газетного повідомлення, мають значний функціонально-семантичний та стилістичний потенціал і потребують усебічного системного розгляду.

Список використаних джерел

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Гальперин И.Р. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
2. Грицина В.І. Инфраструктура речень публіцистичного стилю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В.І. Грицина. – Запоріжжя, 2002. – 18 с.
3. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.В. Онищенко. – Дніпропетровськ, 2004. – 18 с.

The article analyses functional-semantic peculiarities of parentheses in the newspaper text. The majority of parentheses in this style have specifying-explaining and informative functions. It is observed that in the text of newspaper there are sentence, textual parenthetical constructions and there are no meta-textual parentheses which may be explained by the limit of publishing space in newspapers.

Key words: parentheses, newspaper text, evaluating / non-evaluating parenthetical constructions, functional-semantic peculiarities, sentence, textual, meta-textual parenthetical constructions.